

Dünya ekonomisinde büyük tahribat

Covid-19 salgını Şubat sonuna doğru pandemi halini aldı. Ağustos ortası itibarıyla salgının dünya ölçeğinde hızlanarak yayıldığı görülüyor. Birçok ülkenin, sağlık sistemlerini önceki on yıllarda neoliberal politikalarla özelleştirerek kamusal sağlık altyapılarını özel sermaye lehine tahrip etmiş olmalarının sonuçları bu süreçte ortaya çıkarken, daha önce kamu politikalarında öncelikli bir konumu olmayan cerrahi maskeler ve vantilatörler gibi tıbbi gereçlerin uygun maliyetlerle tedarik edilmeleri çok önemli bir stratejik mesele haline geldi. Dahası, tüm ekonomide var olan krizle birlikte salgının yaratacağı ekonomik maliyeti üstlenmek istemeyen devletler yaz öncesi aldıkları tüm önlemleri bir bir kaldırdılar. Türkiye de aynı yolu izledi. Önlemlerin kaldırılmasıyla Haziran'da ekonomideki tüm tablolarda bir toparlanma yaşanırken Temmuz'da bu toparlanmanın hız kaybettiği görülüyor. Dünya ölçeğinde bakarsak 2. çeyrek (nisan-mayıs-haziran) döneminde büyük ekonomik küçülmeler göze çarpıyor. Pandemiyle birlikte hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmayacağını söyleyenlerin sesleri de çok çabuk kesildi. Hayat pahalılığı ve işsizlik son sürat devam ediyor. Güz döneminde olası ikinci dalgayı kaldırabilecek bir ekonomik sürekliliğine dünya çapında bile sahip değiliz.

ABD ekonomisi, yılın ilk çeyreğinde yüzde 5, ikinci çeyreğinde ise geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 32,9 gibi rekor küçülme yaşadı. ABD'deki hane halkı tüketim düzeylerinin düşmesi enflasyonda bir düşüş getirdi. Bununla birlikte FED'in sınırsız para basarak ucuz ve bol parayı yeniden piyasaya sürmesi, salgın döneminde bu paranın borsalara akmasına, dolayısıyla finansal alana kaymasına sebep oldu. Bu durum borsaları pandemiden önceki seviyelerine yükseltti. 2008 kriziyle ABD işsizlik aylık bazda en fazla yüzde 10'a çıkmıştı. Bu yılın başında işsizlik yüzde 3,5 seviyelerindeyken pandemi sürecinde bir ay içinde yüzde 14'e çıkarak tarihin en hızlı artan işsizlik oranlarıyla karşılaştı. Bu süreçte ABD'de 40 milyondan fazla insanın işini kaybettiği belirtiliyor.

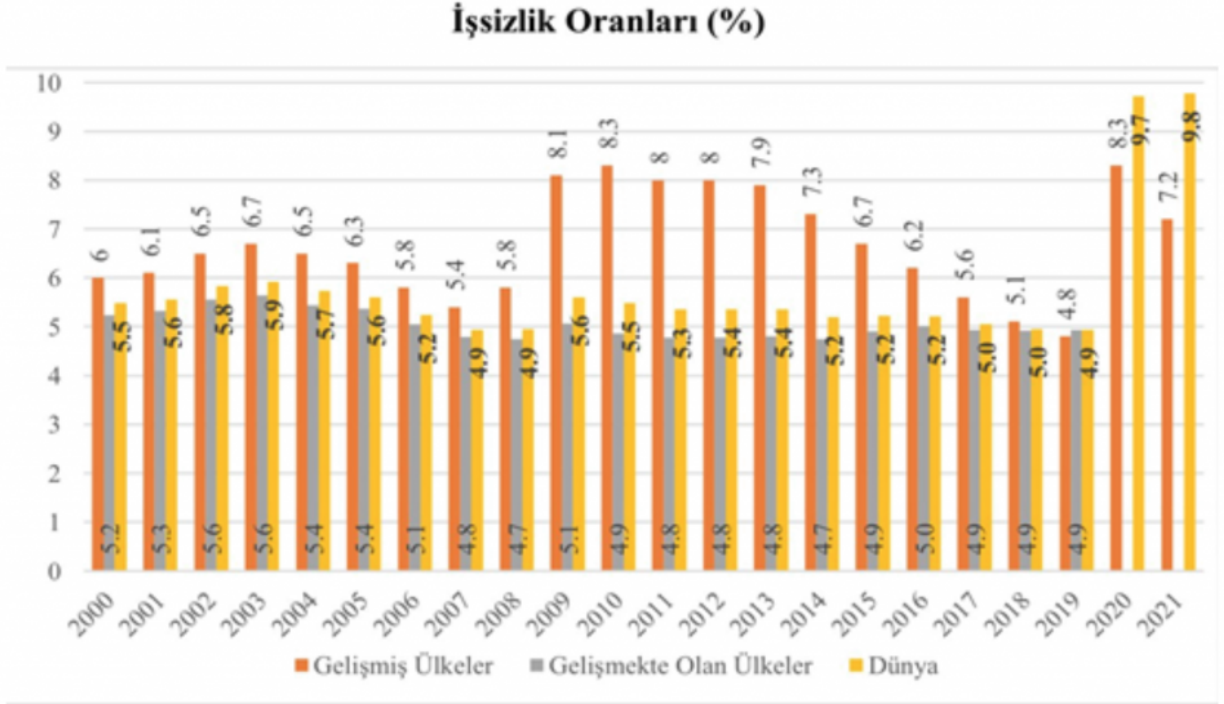
Küçülen ekonomiler

Avrupa'da da ekonomik küçülmenin boyutu çok büyük. Hepsi bu yılın ikinci çeyreği olmak üzere; İspanya yüzde 22, Portekiz yüzde 16, Fransa yüzde 19, İtalya yüzde 17, Almanya yüzde 11 küçüldü. Tüm Avrupa Birliği (AB) ise yüzde 14 daralma yaşadı. Avro bölgesinde enflasyon talep düşüklüğü ve Avrupa Merkez Bankası'nın para basmasına rağmen yüzde 0,3-0,4 gibi son derece düşük seviyelerde. AB genelinde işsiz sayısı ise Mayıs ayında yüzde 6,7 olarak 14,3 milyona ulaştı. Salgın nedeniyle çalışma saatleri kısıtlanan veya çalışamayan kişilerin maaşlarının yüzde 60'ını ödeyen Almanya Mart ve Nisan aylarında 10,66 milyon kişinin bu yardımlardan faydalanmak için başvuruda bulunduğu ifade ediliyor. Özellikle Almanya'daki işsizliğin görece düşük olmasının sebebi yapılan parasal yardımlar. Almanya şu ana kadar ekonomiyi canlandırmak amacıyla 1 trilyon avro ayırdı.

Sektörel bazda ekonomilere bakarsak dünya turizmi çökmüş durumda. Dünya Turizm Örgütü 2020 yılında dünya genelinde turist sayısının yüzde 30 küçüleceğine dikkat çekiyor ki sonbahardaki belirsizliği düşünürsek gerçek sayı bundan çok daha yüksek çıkacaktır. Aynı örgüte göre sektörün yaşayacağı para kaybı 1,2 trilyon dolar. Türkiye'de de benzer durum söz konusu: 2018'de ülkeye gelen turist sayısı 38 milyon, 2019'da 44 milyon olmuşken, 2020'de bu sayı Mart'ta yüzde 64, Mayıs'ta ise yüzde 99,3 azaldı. Ocak-Nisan döneminde toplam azalma yüzde 51 olarak gerçekleşti. Yaz dönemi istatistikleri henüz yayınlanmasa da sadece Ağustos ayı için kısmi iyileşme beklenebilir. Ne var ki, hizmet sektörü kayıplarını geri kazanamaz. Turizmde kayıplar yaşanmasın diye 1 Haziran'da kaldırılan tüm salgın önlemlerine rağmen sadece yurt içi turistlerle yetinildi. Özellikle dövizin giderek daha değerli olduğu bir dönemde yurtdışı turistlerin gelmemesinin kaybı çok büyük. Dünya ölçeğinde de yaz ayları turizm açısından büyük ölçüde kaybedilmiş durumda.

Grafikte işsizlik oranlarının dünya genelinde pandemiyle hızlı bir şekilde arttığı görülmekte. (2021 yılının işsizlik oranları belirtilen tahmini rakamlardır.) Salgın bittikten sonra işsizlikte hızlı bir iyileşme öngörülüyor. Bugüne kadar işten atmaların yasaklanması ve işsizliğin çalışanlar arasında bölüştürülerek azaltılması

gibi temel taleplerimizin dünya ölçeğinde acil talepler haline geldiğini görmek gerekiyor. Enternasyonal düzeyde çoğu talebin ortaklaşabildiği bir süreç içindeyiz.

Yeniden ticaret savaşları

2008 krizinden sonra dünya ticaret hacmi önce azaldı ardından 2010 yılında yüzde 12,52 olarak hızlı bir yükseliş sergiledi. Fakat sonra gittikçe azalmaya devam etti. 2011-2019 arasında ticaret hacmi ortalama yüzde 3,57 oranında gerçekleşti. Bunun sebebi 2008 krizinin atlatılamaması ve dünya ülkelerinde dış borcun artmasıydı. Bu durum beraberinde ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşlarının patlamasına yol açtı.

ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşları ve aşırı borçlu ülkelerin ithalatlarını azaltmaları dünya ticaret hacminin 2020'ye kadar ki küçülmesinin altında yatan nedenlerdi. Pandemiyle birlikte gelen 2020 yılı için dünya ticaret hacminin yüzde 11,5 küçülme yaşaması öngörülmektedir. Krizin tüm dünyada hissedildiği 2009

yılında bile bu küçülme oranı yüzde 10'du.

Yılın ilk çeyreğinde yüzde 6,8 küçülen Çin ekonomisi, ikinci çeyrekte yıllık bazda yüzde 3,2 büyüdü. Böylece Çin 28 yıl sonra ilk kez küçülmüş oldu. Çin'in veri paylaşımındaki ketum tutumu nedeniyle kaç kişinin işsiz kaldığı bilinmese de bunun en az 30 milyon kişi olduğu tahmin ediliyor. İkinci çeyrekte küçük oranlı büyümeye karşın Çin'deki sanayi üretimi geçen yıla göre sadece binde 9 arttı, buna karşılık hizmetler sektörü yüzde 1,6 ve ikincil sanayi kolları yüzde 1,6 küçüldü.

Salgının Çin ekonomisi üzerindeki negatif etkileri, bu ülkenin Ocak ayında imzalanan Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nda verdiği alım taahhütlerini yerine getirmesini zorlaştırmaktadır. Zira Çin'de ekonomik büyümenin yavaşlaması ithalat gereksiniminin de azalmasına neden olacaktır. Bu durumun ABD tarafından hoşnutsuzlukla karşılanacağı açıktır.

Salgının zaten var olan emperyalizmin krizini daha da derinleştirdiği tespitini rahatlıkla yapabiliriz. Ticaret savaşlarının ve emperyalist ülkeler arasındaki sürtüşmelerin artacağı bir pandemi sonrası sürece hazırlıklı olunmalıdır. Özellikle ABD-Çin arasında Hong Kong ve Tayvan üzerinden politik gerilimler yaşanmaya devam edecektir. Covid salgınından görece olarak diğer ülkelere nazaran daha az hasarla süreci ilerleten Çin, kendi iç tüketimine ağırlık vermiş durumda. Foxconn Yönetim Kurulu Başkan Young Liu, Çin'in üretimini sermaye ihracı yoluyla dışarıya taşımaya (Hindistan, Güney Doğu Asya ve Afrika'ya) başladığını belirterek bu ülkenin dünyanın fabrikası olduğu günlerin geride kaldığını söylüyor. Bu söylem salgın sürecinde finans kapitalin politik ve iktisadi lideri olan ABD emperyalizmiyle uzlaşmak yerine Çin'in daha saldırgan bir tutum alabileceğinin işareti olarak okumak gerekir. Özellikle bu konuda Çin'in politikasının netleşmesi için en azından şimdilik ABD'deki Kasım başkanlık seçimlerinin sonuçlarını beklemek gerekiyor.

Ticaret savaşlarının gerçek anlamda yaşanabilmesi için pandeminin etkilerinin geçmesi gerekiyor, ancak tüm dünya ölçeğinde zaten ticari bir buhran yaşamakta.

Her lke ithalatını ve ihracatının düşürmüş durumda. Pandemi sonrasında yeni gümrük vergileriyle ABD-Çin ticaret savaşının artacağı neredeyse kesin.

Krizin seyrini sınıf mücadelesi belirleyecek

Pandemiyle mücadele kapitalizmle mücadelenin bir parçasıdır. Artan sınıfsal makas kendini servet artışında da gösteriyor. Sermaye kriz ortamında farklı kr alanları buldu. Özellikle ucuz ve bol olması nedeniyle para finansal alana aktı. Tüm dünyada ucuz ve bol para olmasına rağmen, kapitalizmin akıl dışılığına örnek olarak açlık ve sefalet de aynı hızda artıyor. 2020'nin şubat ayından bu yana Covid-19 sebebiyle dünya piyasalarından 18 trilyon dolar buharlaştı ama 1 milyon dolar ve üstü servete sahip zenginlerin sayısı büyük artış gösterdi. Verilere göre 2019'a kıyasla 2020'de piyasaların durgunluğuna rağmen zenginlerin küresel serveti yüzde 6 ila 8 oranında arttı. Tüm bu tahribata rağmen son bir yılda dünya üzerindeki zenginlerin serveti tam 74 trilyon dolara yükselmiş oldu. Bu yükseliş paranın finansallaşmasıyla hisse senedi piyasasındaki değerlenmelerden ve trst durumundaki şirketlerin salgın sürecinde devletler tarafından korunmaya alınarak işçi sınıfını baskılamalarıyla sağlandı. Salgının sınıfsal karakteri tüm dünyada kendini açık etmiştir.

Krizde bile servetlerini arttırabilen sermaye karşısında başta borsa olmak üzere tüm spekülatif alanların kapatılmasını savunmalıyız. Zenginlik ve servet toplumsal iç bölümüyle yaratılır. Bu sebeple bireysel zenginlik toplumun doğasına aykırı ve akıl dışıdır. Toplumsal zenginliği arttırmak için tüm bankaların kamulaştırılması, borsanın kapatılarak genel ürün fiyatların kontrol altına alınması gerekir.

Salgınla birlikte duraksayan seferberlikler ABD ve Lübnan'da kendini şiddetli bir biçimde yeniden gösterdi. Topyekn işsizlik, hayat şartlarının daha da kötüleşmesi ve salgının sonunun henüz gzkmemiş olması zaten son on yıldır altüst oluşlarla ilerleyen dünya siyasetine makro ölçekte bakıldığında özellikle Hindistan, Brezilya, ABD, Güney Afrika ve Ortadoğu'da şiddetli seferberlikler beklenmelidir. Fakat ekonomik krizlerin doğrudan iktidar değişiklerine yol açmadığını bilmek gerekir. Politik üstyapısal değişikler o ülkedeki seferberliklerin örgütlülüğüne,

gücüne ve değişimi sağlayabilecek bir önderliğin var olup olmamasına bağlıdır. Dolayısıyla mevcut iktisadi buhran değişimin koşullarını yaratır sadece; asıl olan bu ortamda önderliğin ve devrimci kadro ve partilerin küresel ölçekte inşasının hızlandırılmasıdır.